

МАНІТОБСЬКИЙ ЕКОЛЮБ

Ім'я і прізвище

Табір

ЮВІЛЕЙНА МІЖКРАЙОВА ПЛАСТОВА ЗУСТРІЧ '98

Дорогий юначе! Дорога юначко!

Це книжечка, яка допоможе Тобі виконати вимоги вмілості
Манітобський Еколюб.

Ти знаходишся в казковій країні озер і лісів, тундри і прерій, білих ведмедів і бізонів. Про них ця вмілість. Стань частиною природи, а не гостем в ній. Зрозумій світ, в якому живе людина.

На середніх сторінках книжечки знайдеш *Індекс*, де виписані всі вимоги вмілості. В *Індексі* є місце на підписи, які Ти повинен дістати, коли будеш виконувати вимоги вмілості.

Коли Ти виповнеш всі вимоги і будеш мати підписані всі точки, відчепи середню картку і здай до булавки свого табору. При відповідній нагоді Ти дістанеш відзначку вмілості і підписаний *Індекс*, який буде Твоєю посвідкою.

Вмілість **Манітобський Еколюб** - це золота нагода Тобі довідатися про середовище в якому таборуєш і в короткім часі здобути пластову вмілість.

Починай відразу!

Скоб!

пл. сен. Оксана Закидальська і ст. пл Андрій Заярнюк
відовідальні за підготовку вмілостей ЮМПЗ'98

Книжечка вмілості виготовлена до друку в редакції журналу *Юнак*. Використано матеріали з видання *До Зустрічі в Манітобі*липень/98

СИМВОЛІКА МАНІТОБИ

МАНІТОБА - назва походить від індіанського слова *Маніту-боу* яке значить *Протоки Великого Духа*. Манітоба стала частиною Канади 15-го липня, 1870.

Населення 1,113,898 **Площина** 650,078 км²
Столиця Вінніпег

Провінційний щит Хрест св.Юрія і бізон на скелі.

Провінційна квітка

Крокус прерій

(Prairie crocus)

Квітка ранньої весни, часто видно як пропихається скрізь сніг. Квіт кольору від ясно фіолетового до синьо-пурпурового, покритий волоском. Вибрано як провінційну квітку голосуванням по школах.

Провінційне дерево

Сиза Смерека

(White Spruce)

Смерека росте рівно і високо, звучуючись при вершку. Галузки горизонтальні, часто пониклі. Шпильки розміщені в компактній спіралі довкола прутика. Східні смереки (між ними і Сиза Смерека) ростуть в північних лісах східної Канади аж до Манітоби.

Провінційний птах

Велика сіра сова

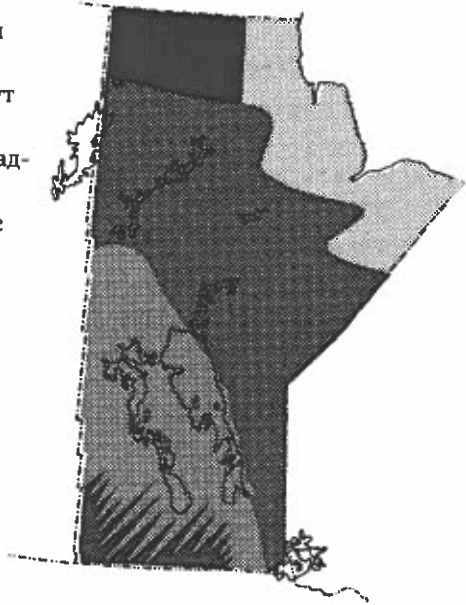
(Great gray owl)

Великого розміру - самець доходить до 75 см. а самиця до 85 см. величини. Північний птах який живе у лісах смереки і ялиці. Їсть лісових гризунів. (Сови тільки м'ясоїди; ніколи не їдять рослинності).

1. Пояснить головні природні зони Манітоби і їх особливості.

Прерії (prairie)

Сільськогосподарський регіон провінції, колись покритий високою степовою травою. Тут росте пшениця і різне зерно. Родючу землю називають канадці українською назвою *chernozem*. Тут знаходиться майже вся людність Манітоби, її господарське і культурне життя; Ріки Ред і Ассінібойн, озера Вінніпег, Манітоба і Вінніпегозис. Родюча низовина - колишне дно льодовикового озера Агассіс. Довгі і суворі зими але тепле літо

Північна рівнина

(*Boreal Plain*)

Холодніша і мокріша частина провінції; тут знаходяться багато провінційних парків. Природа - лісостеп.

Низовина Гудзонової Затоки

(*Hudson Bay Lowland*)

Мокрий клімат, майже нема дерев. Багато водних птахів, зокрема канадських гусей.

Північний щит

(*Boreal Shield*)

Частина Канадського Щиту (*Canadian Shield*), вкрита шпильковими лісами. Тут знаходяться мінеральні багатства і лісова промисловість. Має типово льодовиковий краєвид - багато озер, багон, голих скель.

Ріки і озера

Ріки Манітоби стікають в Гудзонову затоку (північні прямо, а південні через озеро Вінніпег). Ріка Ред, яка пливе на північ з Америки, часто виходить з берегів. Остання така повинь була весною цього року. Манітобу називають *землею 10,000 озер*. 1/6 провнції покрита озерами.

Тайга (Taiga)

Тайга міняється на тундру, де майже нема ні дерев ні людей.

2. Вибере одне з наступного, пояснить його значення і наведе приклад з природнього середовища Манітоби, де таборує:
(а) ланцюжок живлення; (б) симбіоз; (в) екосистема.

Екосистема (*Ecosystem*)

Життя на Землі існує у формі об'єднань, які називаються екосистемами. Кожна екосистема твориться з живої і неживої частин, які збалансовані одна з одною. У кожній екосистемі живі і неживі її частини взаємодіють у комплексних циклах життя, смерті, використання і відновлення.

Ланцюжок живлення (*food chain*)

Рослини і тварини в даній екосистемі є зв'язані між собою через їх системи живлення. Рослини виступають як продуценти, використовуючи соняшну енергію і хімічні елементи з ґрунту щоб продукувати їжу, яку споживають трав'яні тварини (*herbivores*). В той сам час деякі трав'яні тварини служать як їжа для хижаків (*carnivores*). Кожна їжа включає в себе декомпостери (*decomposers*), що розкладають мертві організми до простіших хімічних сполук. Так що залишки їжі і мертві хижаки використовуються рослинами, як їхня їжа. Ланцюжки творять сітку живлення.

Симбіоз(*symbiosis*)

Симбіоз описує дуже близькі стосунки між двома організмами різних видів (*species*) що живуть разом і мають користь від взаємодії між собою.

Екосистема ґрунту (*soil ecosystem*)

Екосистема прерій зараз дуже відрізняється від тої, яка була в преріях колись, через вплив, якого вона зазнала від людських поселень на протязі останнього століття. Сільське господарство (*farming*) перериває цикл відновлення ґрунту, який проходить природньо. Це робить ґрунт менш родючим, і менш здатним продукувати здорові врожаї.

Екосистема трав'янистих ґрунтів (*grasslands*)

Трав'яністі ґрунти прерій є однією з найбільш загрожених екологічних ніш в Канаді.

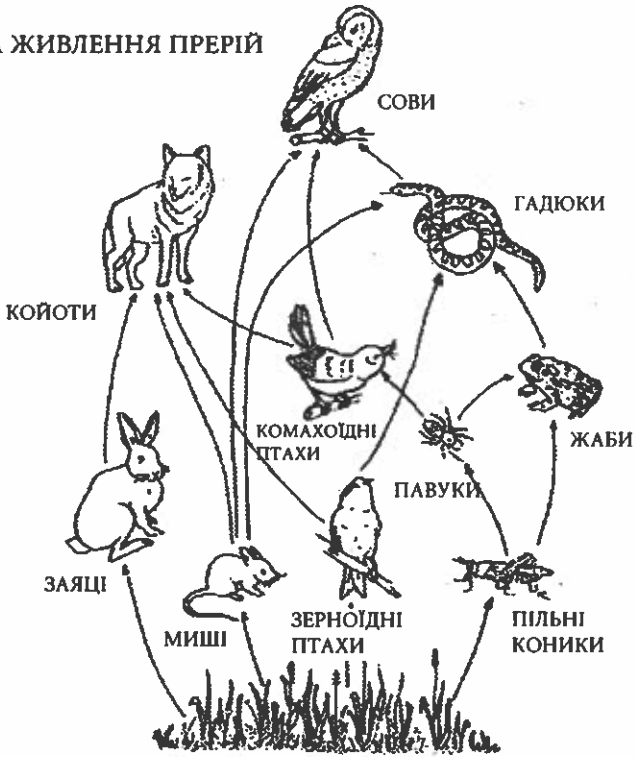
Водні екосистеми (*wetlands*)

Ріки, болота, трясовини і ставки є важливими екологічними нішами для підтримання багатьох чудесних творінь. У воді живе більше тварин і рослин ніж на суші. Птахи і різні види ссавців – видри, бобри, ондатри – живуть у воді.

Взаємозалежність (*interdependence*)

Біологічна взаємозалежність означає, що вся різноманітність живого потребує одне одного щоб вижити. Ми мусимо доглядати за різноманітністю канадської природи і один зі способів є захист рослин. Навіть якщо тільки один тип рослин щезне, ми можемо втратити багато інших видів, яким залежить на цьому типі рослин як на їжі чи захистку.

СІТКА ЖИВЛЕННЯ ПРЕРІЙ

3. Намалює схему одної екосистеми (струмка, озера, берега, болота, прерії, пустелі, гори) яку зустрине під час табору; напише пояснення до неї.

Blank area for drawing and explanation.

4. Поясніть, що таке загрожені види і опише вигляд, поведінку і ареал (*habitat*) одного такого виду в Манітобі.

Заввага: назва “загрожені види” також вживається в загальному значенню “*endangered species*”)

Вимерлі (*extinct*)- види колись характерні для Канади, які зараз ніде не існують

Зниклі (*extirpated*) - види, які довше не зустрічаються природньо але зустрічаються десь інде. Приклади:

- Ведмідь Грізлі (*grizzly bear*) з прерій - колись можна було знайти в *Riding Mountain Park*, тепер тільки в північних і західних парках.
- Росомаха (*wolverine*) - один з найсильніших звірів на світі, колись блукала в *Riding Park*, але більше там не зустрічається.
- Північний олень (*woodland caribou*) - член сім'ї оленьчих теж довше не живе у *Riding*, тільки в північних лісах. Ліси в *Riding* були колись частиною його ареалу але сільськогосподарські угіддя, які розвинулися навколо парку, зробили міграцію до і з парку неможливою.

Вимираючі (*endangered*) - види, яким загрожує поступове вимирання. Приклади:

- Пума - тільки 50 залишилися в Манітобі. Вважається, що пуми постійно живуть в *Riding* але їх ніколи не видно через потаємний стиль поведінки.
- Видра (*otter*) - колись зникла з *Riding* але тепер там є, хоча і вважається рідкісним звіром.

Загрожені (*threatened*) - види, які можуть стати вимираючими, якщо фактори, що сприяють їх уразливості (*vulnerability*) не будуть усунені.

Приклади:

- Сова (*burrowing owl*) - колись звичайна у преріях. Зараз ці маленькі сови стають менш поширені. Причини за цим спадом: втрата екологічної ніші і фрагментація, відсутність відповідної здобичі, отруйні речовини. Їсть гризунів, комахи або маленькі пташки. Має підземне гніздо (покинена нора бабака чи іншого малого ссавця.)
- Рослини: Жовта Лілія - росте вздовж доріг де є загроза, що буде викопана робітниками, які ремонтують дороги.

Уразливі (*vulnerable*) - види, які ризикують через малу чи спадаючу чисельність, малий ареал поширення, чи щось інше, але не належать до жодного з вищезгаданих. Приклади:

- *Ferruginous hawk* - найбільший яструб Північної Америки, який колись зник повністю з Манітоби, але зараз поволі повертається. Шлюбна пара і їх малеча можуть вполювати до 500 бурундуків за один сезон гніздування. Провінція має програму по охороні цього яструба.

5. Зробіть два з наступного:

5 (а) назве і розпізнає 5 квітів і трав Манітоби (дивись словник рослин)

рослина 1

рослина 2

рослина 3

рослина 4

рослина 5

ЛЬОН

АМОРФА

ТИРЛИЧ

ПРОСО

**СТОКО-
ЛОС**

ЛІЛІЯ

або: 5 (б) назве і розпізнає 5 птахів зустрінутих на таборі
(дивись словник тварин)

птах 1

птах 2

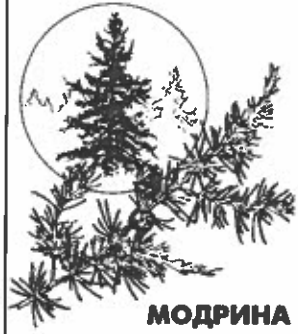
птах 3

птах 4

птах 5

**Д
Е
Р
Е
В
А**

**М
А
Н
І
Т
О
Б
И**

МОДРИНА

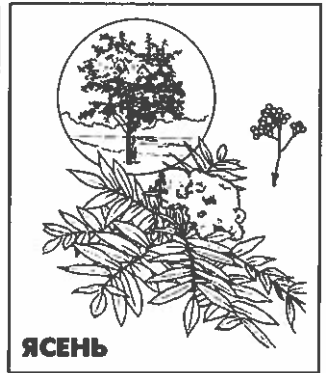
ЯЛИЦЯ

ОСИКА

**В'ЯЗ
АМЕРИКАНСЬКИЙ**

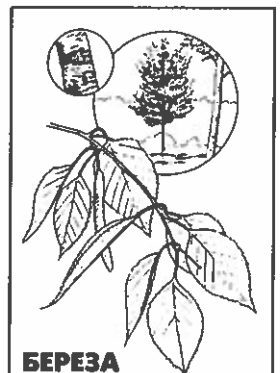
ЯСЕНЬ

ГЛІД

БУК

БЕРЕЗА

СЛОВНИК

ТРАВИ - КВИТИ

aster	айстра
bindweed	подорожник
blackeyed susan	жовтий ромен
bluebell	дзвоник
buttercup	жовтець
chicory	цикорій
columbine	водозбір
field daisy	ромен, стокротка
fringed brome	стоколос
fringed gentian	тирлич
goldenrod	золотарник
heather	верес
leadplant	аморфа
leiberg's panic grass	просо
lewis wild flax	льон
milkweed	молочай
mulleins	коров'як
orchid	орхідея
prairie crocus	прерійний крокус
prairie lily	лілія
queen Anne's lace	дика морква
sage	шавлія
solomon-seals	купина багатоцвітна
sticktight	реп'яхи
St.Johnswort	святоіванське зілля
sunflower	соняшник
sweetgrass	зубровка
thistle	осот, будяк
vetch	вика
wild iris	ірис
yarrow	деревій
yellow cornflowers	шишкові цвіти

СЛОВНИК

ДЕРЕВА

Вічнозелені (*evergreens*)

balsam fir	ялиця
black spruce	чорна смерека
douglas fir	ялиця
jack pine	сосна джек
tamarack	модрина американська
white spruce	сиза смерека

Листяні (*deciduous*)

aspen	осика
alder	вільха
ash	ясень
American elm	в'яз американський
bass	американська липа
beech	бук
birch	береза
bur oak	дуб
hawthorn	глід
hazelnut	ліщина
Manitoba maple	клен манітобський
poplar	тополя
serviceberry	ірла канадська
trembling aspen	осика
western mountain ash	горобина
willow	верба

ДИКІ ЯГОДИ

blueberry	чорниця
chokecherry	черемха
cranberry	журавлина
saskatoon	саскатун

МАНТОБСЬКИЙ ЕКОЛЮБ

Ім'я і прізвище

Табір

Дата закінчення вмілості.....

Вимоги вмілості Манітобський еколюб

1. Пояснить головні природні зони Манітоби і їх особливості.
2. Вибере **одне** з наступного, пояснить його значення і наведе приклад з природнього середовища Манітоби, де таборує:
 - (а) ланцюжок живлення
 - (б) симбіоз
 - (в) екологічний баланс
3. Намалює схему одної екосистеми (струмка, озера, берега, болота, прерії, пустелі, гори) яку зустріне під час табору; напише пояснення до неї.
4. Пояснить, що таке загрожені види і опише вигляд, поведінку і ареал (*habitat*) одного такого виду в Манітобі.
5. Зробить **два** з наступного:
 - (а) назве і розпізнає п'ять прикладів квітів і трав Манітоби
 - (б) назве і розпізнає п'ять птахів зустрінутих протягом табору
 - (в) назве і розпізнає п'ять дерев там де таборує
 - (г) знайде і розпізнає сліди п'яти диких тварин в часі табору
 - (д) намалює дві дикі тварини зустрінуті на таборі
6. Викажеться знанням території, рослинного і тваринного світу, а також правел зобов'язуючих у національному чи провінційному парку де таборує
7. Назве принаймні 8 озер Манітоби і 8 цікавих фактів про природу провінції.
8. Візьме активну участь в одній гутірці присвяченій проблемам екології Манітоби.
9. Зорганізує разом із двома іншими таборовиками акцію на таборі, яка сприяє збереженню середовища на місці таборування.

Підпис.....

Підпис.....

Підпис.....

Підпис.....

Підпис.....

Підпис.....

Підпис.....

Підпис.....

Підпис.....

ПОСВІДКА ВМІЛОСТІ

.....
(пл. ступінь, ім'я, прізвище)

успішно відповів/відповіла на всі вимоги вмілості

МАНТОВСЬКИЙ ЕКОЛЮБ

і має право носити відзнаку вмілості

За провід ЮМПЗ '98

.....
(ім'я, прізвище, діловодство)

.....
(дата)

СЛОВНИК

ПТАХИ

American crow	ворона
bald eagle	білоголовий орел
bobolink	рисівка
grouse	куріпка
hawk	яструб
heron	чапля
le conte's sparrow	горобець
mallard	крижень
meadowlark	жайворонок
osprey	морський орел
owl	сова
prairie chicken	лучний тетерів
raven	ворона
sandpiper	пісочник
sparrow	горобець
white pelican	білий пелікан

АМФІБІЇ І РЕПТИЛИ

frog	жаба
garter snake	гадюка
lizard	ящірка
prairie rattlesnake	гримуча змія прерій
salamander	саламандра
toad	ропуха
turtle	черепаха

РИБИ

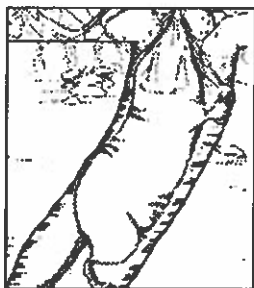
bass	морський окунь
perch	окунь
pike	щука
pickerel (walleye)	молода щука
sturgeon	осетер
trout (rainbow)	форель райдужна
trout (brook)	форель струмкова
whitefish	сиг

СЛОВНИК

ССАВЦІ

13 line squirrel	.ховрах сумчастий
badger	.борсук
bat	.кажан
beaver	.бобер
bison	.бізон
black bear	.чорний ведмідь
caribou	.північний олень
chipmunk	.бурундук
coyote	.койот
fisher	.велика куниця
Franklin's ground squirrel	.ховрах франкліна
hare	.сірий заєць
lynx	.рись
marten	.куниця
meadow mouse	.миш лугова
mink	.норка
mole	.кріт
moose	.лось
muskrat	.ондатра
opossum	.сумчастий щур
otter	.видра
pocket gopher	.мішечкуватий щур
polar bear	.білий ведмідь
porcupine	.дикобраз
pronghorn	.вилоріг
raccoon	.енот
red fox	.лисиця
red squirrel	.руда білка
Richardson's ground squirrel	.ховрах Річардсона
shrew	.землерийок
skunk	.скунс
vole	.полівка
wapiti	.олень вапіті
weasel	.горностай
white footed mouse	.миш білонога
white tailed deer	.олень білохвостий
white-tailed jack rabbit	.заєць білохвостий
wolverine	.росомаха
woodchuck	.бабак

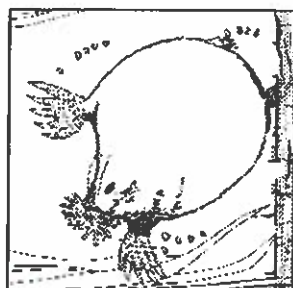
МАЛІ ТВАРИНИ

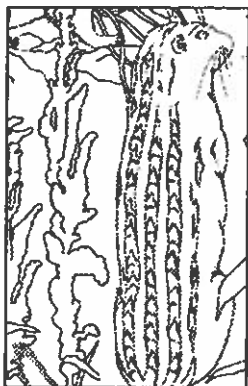
ЗЕМЛЕРИЙОК

БУРУНДУК

КРІТ

**ХОВРАХ
СУМЧАСТІЙ**

**ЗАЄЦЬ
БЛОХВОСТІЙ**

**СУМЧАСТІЙ
ЩУР**

**ХОВРАХ
РІЧАРДСОНА**

БАБАК

або: 5 (г) знайде і розпізнає сліди 5 диких тварин в часі табору.

тварина 1

тварина 2

тварина 3

тварина 4

тварина 5

(передні)					
			БАБАК	ОНДАТРА	СУМЧАСТИЙ ЩУР
(задні)					
	ДИКОБРАЗ	БОРСУК	ВІВЦЯ	Лугова МИШ	ОЛЕНЬ
					
	ЗАЯЦЬ	ВИДРА	БІЛКА	СКУНС	ЄНОТ
					
	ПЕС	ЛИСИЦЯ	НОРКА	КІТ	Лісова МИШ
					
	ПЕС	ЛИСИЦЯ	НОРКА	КІТ	ЩУР

або: 5 (д) намалює дві дикі тварини зустрінуті на таборі.

тварини 1

тварини 2

7. Назве 8 озер і 8 цікавих фактів про природу і географію Манітоби.

Озера - Манітобу називають землею 10 000 озер так як майже 1/6 провінції покрита прісноводними (*freshwater*) озерами. Найбільше, озеро Вінніпег, є третім за величиною в Канаді. Озера Манітоби підтримують велику комерційну риболовну індустрію.

8 найбільших озер Манітоби:

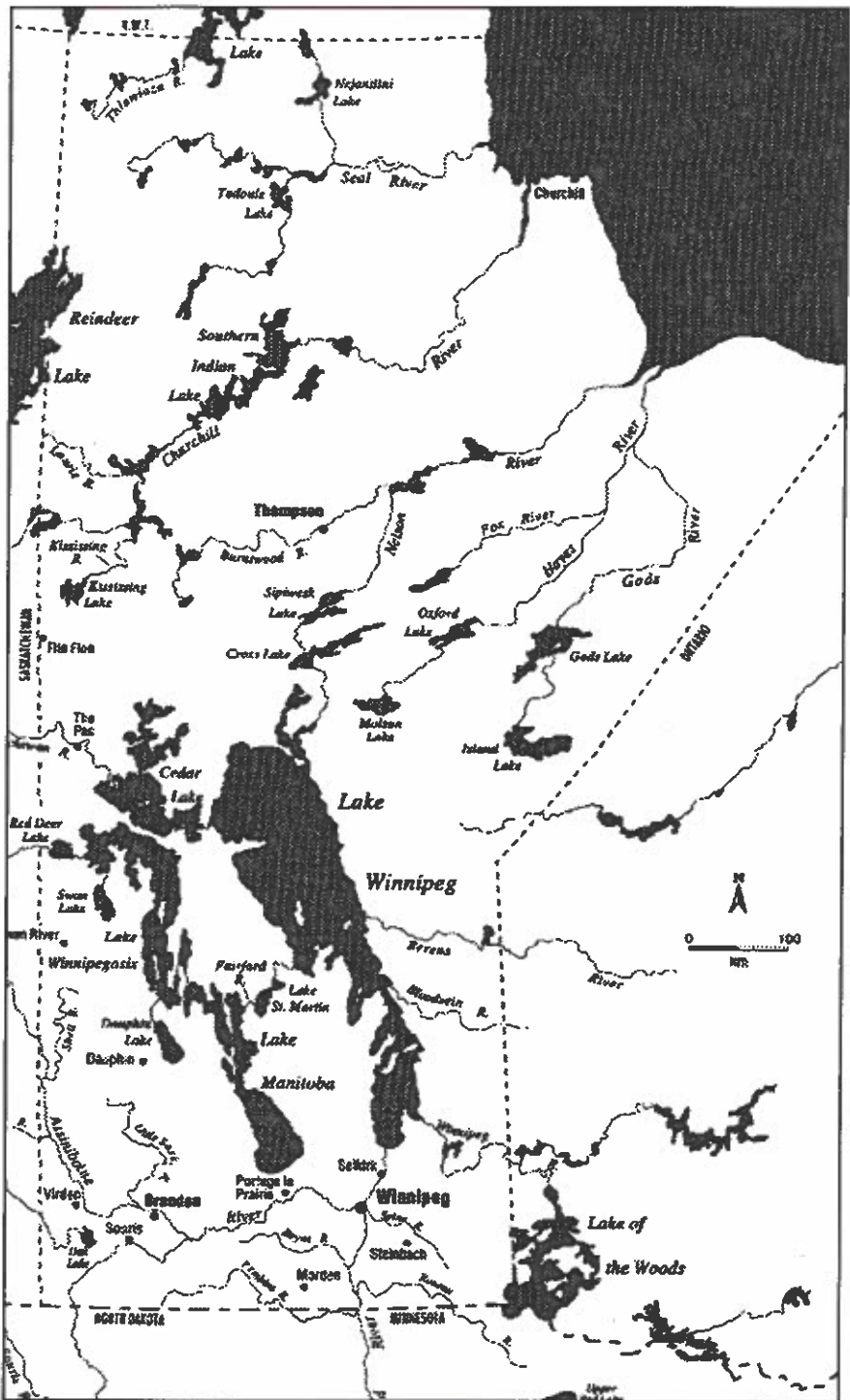
озеро Вінніпег (<i>Lake Winnipeg</i>)	24,000 км ²
озеро Вінніпегосіс (<i>Lake Winnipegosis</i>)	5,400 км ²
озеро Манітоба (<i>Lake Manitoba</i>)	4,600 км ²
Південне Індіанське озеро (<i>Southern Indian Lake</i>)	2,200 км ²
Кедрове озеро (<i>Cedar Lake</i>)	1,400 км ²
Острівне озеро (<i>Island Lake</i>)	1,200 км ²
озеро Бога (<i>God's Lake</i>)	1,150 км ²
озеро Хреста (<i>Cross Lake</i>)	750 км ²

Геологія і рельєф - Подібно до решти Канади, Манітоба на протязі тисяч років була покрита товстим шаром льоду. Наприкінці останнього льодовикового періоду (*ice age*), 10,000 років тому, льодовики відступили залишаючи за собою більшість теперішніх географічних характеристик провінції.

Річкова система - Всі річки Манітоби стікають до Гудзонової затоки. Річка Ред, яка тече на північ з території США і протікає через Вінніпег, відома своїми повеннями остання яка була в квітні/травні 1997 року.

Клімат і погода - Клімат Манітоби відзначається високою амплітудою (*extremes*) температур. Літо є тепле і може бути дуже гарячим. Зима, переважно, холодна і соняшна.

- Хоча називається прерійною провінцією, Манітоба має дуже різноманітний терен: тундра і ліс, горбистий мішаний ліс і багаті на зерно рівнини.
 - Найбільша відома в світі концентрація гадюк (неотруйних *garter snakes*) є в Манітобському міжозер'ї (*Interlake*).
 - Манітоба має справжню пустелю з пісковими дюнами, кактусами і ящірками в околиці *Spruce Woods*
 - Осетер (*sturgeon*), зберігся майже з часів динозаврів. Остри можуть жити понад 100 років і важити понад 45 кг.
 - Озеро Вінніпег є 14 за величиною озером в світі (11 серед прісноводних озер)
 - 10 з 75 найбільших прісноводних озер в світі, принаймні частково, є у Манітобі
 - Південна Манітоба має більшу кількість соняшних днів, ніж будь-яка інша місцевість у Канаді.
 - Місце з найдовшою у Канаді назвою з одного слова є у Манітобі - озеро Пеквасчнамайкошвасквейпінванік (*Pekwaschnamaykoshwaskwaypinwanik Lake*). Це означає "там, де дику форель можна ловити рибалачи з гачками".
 - В Манітобі є близько 100,000 прісноводних озер.
- (додаткові цікаві факти знайдеш на інших сторінках цієї книжечки)

8. Візьме активну участь в одній гутірці присвячені проблемам екології Манітоби.

Напрявні до гутірки:

- Згадай про загальні проблеми охорони середовища, які стоять зараз перед світом. Чи такі слова як загальне потепління (*global warming*), вирубка лісів, нафтова плівка, шахти, атом, злив відходів (*waste disposal*) говорять Тобі про щось???

- Якщо так - вибери кілька з них і продумай які причини і наслідки; якщо ні - порадься з друзями. Чи ці проблеми знаходяться в Манітобі? Як їм зарадити?

- Певні екосистеми чи природні зони мають специфічні проблеми. Згадай про екосистеми Манітоби і подумай які їх вразливі місця.

- Чи знаєш
 - чому не можна їхати в тундрі на важкому тракторі?
 - чому треба дуже вважати на вогонь в тайзі?
 - що стається з безлісими схилами на берегах річок?
 - що загрожує тонкому шару чорнозему?

- Оглянься навколо, пригадай, що Ти бачив під час подорожі. А тепер спробуй пов'язати це з своїми загальними міркуваннями.

- Чи Твої друзі згодні з Тобою? Якщо ні - подумай ще раз, можливо, вони праві.

9. Зорганізує разом із двома іншими таборовиками акцію на таборі, яка сприяє збереженню сердовища на місці таборування.

Опис акції

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

З ким організовано

.....

.....

ШУКАЙСЛОВО

У ребусі знайди наступні назви тварин Манітоби
(слова можна читати вертикально, горизонтально чи по

1. СКУНС	11. ГОРНОСТАЙ
2. БОБЕР	12. РОСОМАХА
3. ДИКОБРАЗ	13. ЛОСЬ
4. ВОВК	14. ОНДАТРА
5. ЛИС	15. ОЛЕНЬ
6. ЄНОТ	16. ПОЛІВКА
7. ТХІР	17. КАЖАН
8. КУНИЦЯ	18. НОРКА
9. ВИДРА	19. БАБАК
10.ЗЕМЛЕРИЙОК	

Маркіян Михотюк